



ВІЙНА

## Діаспора України



Тепер українці не мають братів, але раді, що мають таких сестер як Естонія, Латвія, Литва та Польща. Саме це щире сестринство зобразила художниця Анна Гладковська

### ЧЕХІЯ

Ще до початку повномасштабного нападу РФ, українці та небайдужі громадяни Чехії робили те, що в їхніх силах, аби підтримати нашу країну. А сьогодні це вже потужне поєднання: численні ініціативи українців і чехів, громадських організацій і державних інституцій, простих громадян та представників зі сфери бізнесу. Адже Чехія (як держава, країна, громадянська спільнота) демонструє, наскільки глибоко співпереживає нашу боротьбу за свободу, гідність, виживання.

19 лютого, ще за кілька днів до вторгнення Росії, на Вацлавській площі у Празі відбулась акція на підтримку України. До неї долучилися як українці, так і чехи. А вже з 24 лютого розширюється географія мітингів та значно зростає кількість учасників. Зокрема, акції відбуваються й у найбільших містах Празі та Брно, і у значно менших населених пунктах, таких як

Карлові Вари. Найбільші за чисельністю мітинги збирали близько сотні тисяч учасників. І навіть акції у менших містах, за словами організаторів, побили рекорди громадської активності цих населених пунктів. Хоча ініціаторами часто ставали українці, які проживають у Чехії, серед учасників мітингів були не лише наші мігранти.

Доповнює масові акції прямої дії і більш інституціоналізована робота громадських організацій у Чехії. Це широкий спектр активностей, що показує різноманітність підтримки України в цій війні.

Зокрема, **Європейський Конгрес Українців**, який базується саме в Празі, одразу після нападу РФ, у продовження своєї систематичної діяльності офіційно заявив:

- Українська спільнота Європи засуджує тривалу агресію і війну російської федерації проти України, що приносить Україні та Європі Кремлем заплановані людські, соціальні та економічні втрати;
- залишається об'єднаною демократичною силою громадян України і громадян ЄС, які відстоюють позиції демократичної України та Європи;
- співпрацює із професійними гуманітарними та волонтерськими організаціями України та Європи;
- підтримує діяльність демократичних урядів, інституцій, політичних партій та громадських організацій Європи, які чітко підтримують Україну;
- висловлює вдячність активістам, які прикладають зусилля щодо підтримки України.

Надалі ЄКУ відслідковує ситуацію в Україні та швидко реалізовує свої ініціативи для того, щоб жоден злочин російської сторони не був забутий. Так, організація докладає зусиль для того, щоб Міжнародний кримінальний суд та інші міжнародні організації скерували свої місії до Бучі та інших звільнених міст і сіл Київської області, щоб у співпраці з правоохоронними органами України ретельно зібрати всі докази воєнних злочинів Росії. У такий спосіб державні органи України отримують підтримку на різних рівнях та щодо окремих сфер своєї діяльності.

Водночас ЄКУ зосередив усю свою організаційну, фінансову та логістичну силу для підтримки оборони України. У цьому напрямку працюють багато європейських громад, які постачають відповідні тактичні та гуманітарні засоби в Україну. Варто зауважити взаємодію між громадами Чехії, Польщі, Німеччини та Бельгії, до якої активно долучається ЄКУ. З боку української громади Праги тут діє **Українська ініціатива в ЧР (Ukrajinská iniciativa v ČR)**. Гуманітарний збір здійснюється в Будинку національних меншин у Празі, насамперед надходять медичні матеріали, тактичні засоби оборони, нічне бачення, дитяче харчування та товари гігієни, спальні мішки, термоодяг. Гуманітарна допомога злягджено йде через кордони та склади

у Львові та до відповідних пунктів України, що розташовані ближче до фронту. У Чехії діє безліч невеликих громадських ініціатив, де кожна робить вагомий вклад у допомогу Україні, зокрема, її збройним силам. Наприклад, у березні, у час напруженого наступу військ РФ на Київ, Центральна поліклініка Голосіївського району отримала вкрай необхідний вантаж від небайдужих волонтерів з Facebook-спільноти **Празька Криївка**. Також ці активісти регулярно постачають різноманітні вантажі, що посилюють захисників України. Серед них електрогенератори, спальні мішки, берці, медичні товари, консерви. Усе необхідне потрапляє прямо на передову: до військових, до волонтерів, до шпиталів.

Крім того, допомогу надають і окремі волонтери. Наприклад, можна згадати **Зіну Гаврилюк** з друзями, завдяки яким українським військовим регулярно надходять тепловізори, пристрої бачення, приціли, армійські монокулярні, біноклі, планшети, сматфони, батарейки та зарядні до монокулярів, одяг і медикаменти.

Російське вторгнення в Україну підняло в Чеській Республіці безпрецедентну хвилю солідарності серед місцевого населення. За 11 днів війни чеські громадяни та організації перерахували благодійним фондам на підтримку України майже 1,5 млрд. крон (близько € 60 млн.). Попередній рекорд було встановлено 2021 року після урагану в Південній Моравії – 1,3 млрд. крон.

У перший же день широкомасштабної війни Чехія не лише посилала гуманітарну допомогу, а й висловила готовність збільшити масштаби надання зброї Україні. А вже 27 лютого уряд Чехії схвалив постачання військової техніки для України на суму 400 мільйонів крон (близько \$ 18,5 млн). Ще через тиждень Посольство України в Празі та Міністерство оборони Чеської Республіки, оборонна і безпекова промисловість країни та інші державні установи запустили унікальну систему негайної закупівлі та доставки військової техніки в Україну. І це тільки початок допомоги, яку Україна регулярно отримує від настільки солідарної держави. Наприклад, станом на 5 квітня, Чеська Республіка відправила в Україну кілька десятків танків Т-72 та бойових машин піхоти, щоб допомогти в захисті від нападу Росії. А вже в травні загальна вартість військової допомоги Україні від Чехії становила 3 мільярди крон (майже 128 млн доларів США). Надалі можна очікувати продовження такої політики.

Яскраво доповнює проукраїнську позицію народу та влади Чехії те, що офіс президента республіки озвучив дані, згідно з якими понад 600 чехів зголосилися вступити в **Інтернаціональний легіон тероборони**. Там зазначають, що держава забезпечить підтримку всім громадянам Чехії, які вирішать вступити до ЗСУ. *«На зустрічі з президентом ми домовилися, що можемо гарантувати безкарність у вигляді скасування покарання для людей, які хочуть йти воювати в Україні і будуть воювати на боці України»* – написав прем'єр-міністр Чехії Петр Фіала

Ще однією сферою, де українці Чехії, тутешнє населення, різноманітні представники громадського сектору, місцеве самоврядування і державна влада активно роблять усе для допомоги Україні – це створення максимально сприятливих умов для людей, які потребують притулку та отримання ними статусу біженців.

Щодня українські активісти допомагають шукачам притулку впоратися з проблемами та адаптуватися до нових обставин. Зі свого боку, місцеве самоврядування теж зреагувало напрочуд оперативно. Від самого початку широкомасштабної війни в Празі відкрито центр надання допомоги на першому

поверсі міської бібліотеки на Маріанській площі. Центр допомагає українським біженцям із заселенням та поданням заяви про проживання, з отриманням медичної допомоги, ліків, доглядом за дітьми, залученням до шкільного навчання та працевлаштуванням.

Досить швидко зреагував на хвилю шукачів притулку з України і уряд Чеської Республіки. Уже з 4 березня почав діяти режим надзвичайного стану через міграційну кризу, спричинену масштабним вторгненням Росії в Україну. Це зроблено для того, щоб допомогти уряду, регіонам, муніципалітетам та іншим суб'єктам більш гнучко та оперативно координувати допомогу біженцям з України та забезпечувати гідні умови життя, зокрема можливість брати участь у повноцінному житті в Чехії.

А вже через два тижні, коментуючи цю ситуацію, прем'єр Чеської Республіки заявив *«Наразі у Чеській Республіці 270 тисяч людей, які втекли від війни. Ми повинні визнати, що ми на межі тієї кількості, яку ми можемо прийняти без особливих проблем»*, – сказав прем'єр.

Зі свого боку Парламент затвердив законодавство щодо прав і можливостей українців, які у зв'язку з війною переїхали до Чехії. Українці можуть працевлаштовуватися в країні, не отримуючи спеціального дозволу, на підставі так званої «візи толерантності» (víza o strpění), а також можуть протягом максимум пів року розраховувати на фінансову підтримку в розмірі 5000 чеських крон щомісяця, можуть претендувати на медичне страхування за держкошт. Термін реєстрації для українців, що виїждять до Чехії, продовжили з 3 днів до 30. Діти шкільного та дошкільного віку зможуть вступити до чеських навчальних закладів. Також уряд планує підтримку для чеських родин, які розміщують у себе біженців з України.

Ба більше, демонструє серйозність, з якою ставляться в Чехії до новоприбулих, спільна участь української діаспори та місцевого бізнесу в налагодженні інтеграції цих вимушених мігрантів. Наприклад, нещодавно стартував безкоштовний курс від чеської фірми Seduo. Це самостійне вивчення чеської мови для українців. Курс складається з 12 відеороликів і покликаний навчити основам чеської для повсякденного використання. Викладачка – Яна Князюк. Українка, яка живе в Чехії з 2018 року та закінчила педагогічний факультет у м. Оломоуц.

Крім того, у Празі розпочало онлайн-трансляцію **«Радіо Україна»**, що розраховане на українців, які змушені були переїхати до Чехії, рятуючись від російської війни проти України. Радіостанція доступна для прослуховування на сайті radioukrajina.cz та через мобільний додаток radia.cz. Ініціатором української хвилі виступив медіахолдинг Media Bohemia, яким належить кілька чеських радіостанцій.

Ще одним фронтом спільної боротьби з РФ є посилення санкцій. Українські громадські ініціативи працюють над підтримкою впровадження покарань для РФ на міжнародному рівні.

І в цій сфері українці Чехії не виявилися самотніми. На здивування багатьох, серед перших лідерів іноземних держав, які засудили напад РФ на Україну, виявився президент Чехії **Мілош Земан**, *«Божевільного необхідно ізолювати. Причому захищатися треба не лише на словах, але вживати конкретних заходів. Я хочу висловити повну підтримку Україні, її народу»*, – наголосив президент ще 24 лютого.

## ЕСТОНІЯ

Від перших днів боротьби за свою незалежність, на яку посягнули криваві руки московських окупантів, Україна отримує

*«Божевільного треба ізолювати», – вважає*

*президент Чехії Мілош Земан*



колосальну допомогу з усього світу. Особливе місце в цьому посідають українці Естонії. Вони нарівні з іншими діаспорними громадами роблять значний внесок у нашу перемогу над загарбниками.

Насамперед діаспоряни організують різноманітні демонстрації проти загарбницького нападу росіян на українські землі. Самі акції протесту мають систематичний характер і стосуються актуальних подій війни.

Зокрема, 26 лютого в столиці, Таллінні, відбувся найбільший мітинг у державі від часів розпаду СРСР. Близько 30 тисяч людей зібралися на площі Свободи, щоб висловити солідарність з Україною та закликати зупинити російську агресію. Надзвичайний і Повноважний Посол України в Естонії **Мар'яна Беца**, описуючи свої враження від мітингу, зазначила: «Глибоко зворушена. Тисячі та тисячі людей у Таллінні підтримують Україну перед лицем російської агресії». Напередодні схожі маніфестації проти московського вторгнення відбулися в Тарту й Нарві.

Не менш важлива акція «**Stop genocide in Ukraine**» відбулася 19 березня на центральній площі Таллінна. Ініціатором та організатором протесту виступила громадська організація «**Конгрес українців Естонії**». Активісти стояли з плакатами, де були зазначені імена українських міст, які сьогодні нещадно та жорстоко знищує московія: Маріуполь, Харків, Гостомель, Херсон, Чернігів, Миколаїв, Київ. Протестувальники закликали лідерів країн ЄС та НАТО захистити український народ від геноциду, що здійснюється на очах світової спільноти. Крім того, представники діаспори подякували естонському парламенту за його щире та непохитну підтримку українського народу.

Там само потужна демонстрація відбулася 7 квітня, коли весь світ дізнався про нечувану жорстокість, з якою російські солдати катували та знищували українців у Бучі, Ірпені, Бородянці, Ворзелі. Діаспоряни на пам'ять про невинних жертв московського звірства запалили свічки та провели панахиду за участю українських священників. Ба більше, повз увагу активістів не минули відомості про численні зґвалтування українок, тому 13 квітня перед посольством РФ у Таллінні вишикувалися близько 20 жінок із пакетами на голові, зав'язаними руками та «кров'ю» на білизні. У такий спосіб організатори акції намагалися донести до цивілізованого світу, що російські нелюди ґвалтують та вбивають безневинних жінок і дітей в Україні. «Це візуалізація того, що відбувається в Україні», – заявила голова Конгресу українців в Естонії **Віра Коник**.

Водночас українська громада розгорнула активну діяльність, пов'язану з підтримкою українських військових. Так, 3 квітня волонтери ініціювали всеестонську акцію з плетіння маскувальних сіток, які потім передали на потреби оборони в Україні. У Старому місті Таллінна ткацькі майстерні працювали перед ремісничими цехами Естонського Будинку ремесел та Естонського представництва, що розташовані на одній вулиці з посольством Росії. «Стратегічно ми перебуваємо в хорошому місці, щоб проявити нашу волю, а також зробити добро», – зазначили організатори події. Участь в акції взяли і місцеві мешканці, і українські біженці. Додатково **Центр української культури в Естонії** здійснює збір коштів для України. Пожертви

будуть насамперед використані на підтримку українських воїнів, зокрема для забезпечення паливом, продуктами харчування та іншими нагальними потребами.

Також діаспорна спільнота відкрила широкий фронт допомоги українським біженцям. Діаспоряни для них організують різноманітні інформаційні семінари та культурні заходи. Зокрема, 24 березня група волонтерів Конгресу українців Естонії разом із державними службовцями Естонії відвідали відпочинковий комплекс Nelijärve, де тимчасово розмістили 220 вимушених мігрантів з України. «Поінформували людей про їхні права, можливість працевлаштування, найму житла, навчання дітей. Питань було дуже багато – не встигли на всі відповіді. Люди дякували за цю



зустріч, а також щиро дякували естонцям за теплий прийом», – розповіла про зустріч Віра Коник. Окрім того, до підтримки вимушених переселенців долучився **Союз українок Естонії**. Об'єднання запросило до себе в гості українок разом із дітьми ліпити вареники та спілкуватися. Організатори поділилися своїми емоціями від події: «Сьогодні був дивовижний теплий день від сонечка, наших щирих усмішок, спілкування та позитиву».

Наостанок зазначимо, що українська діаспора Естонії веде не менш енергійну боротьбу на культурному просторі. Так, Конгрес українців Естонії звернувся до мерії Таллінна з проханням назвати місце, де посаджений Шевченківський дуб і встановлений пам'ятний камінь, майданом Тараса Шевченка. «Тарас Шевченко – знакова і дуже шанована постать для українців. Але його також шанують і багато інших народів. Він відвідував Естонію. Чому б ще й не увічнити його пам'ять, створивши майдан Шевченка? Ця ідея у нас була дуже давно, але зараз, коли чисельність української громади в Естонії збільшується, реалізувати її б було зовсім непогано», – зауважує Віра Коник. До слова, Шевченко відвідував Таллінн 1842 року. Саме на честь цієї події Конгрес українців Естонії посадив дуб.

## КАНАДА

**Генеральне консульство України в Едмонтоні**, столиці провінції Альберта в Канаді, узяло участь в акції із вшанування пам'яті загиблих від рук російського агресора українських дітей, що відбулася біля першого у світі пам'ятника Голодомору в Україні 1932–1933 років.

За повідомленням, учасники заходу виклали дитяче взуття та іграшки під звуки української жалобної пісні «Пливе кача...» на центральній площі Едмонтона біля підніжжя пам'ятника.

«Через дев'яносто років після жахливого геноциду сталінського режиму, ми знову стоїмо перед обличчям смертельної загрози знищення українців, боремося за право існувати як вільний, незалежний та миролюбний народ», – наголосили в ГКУ.

Нагадаємо, у місті Едмонтон відбувся велелюдний мітинг на підтримку України та з вимогою зупинити російського агресора.

За матеріалами Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка»

### Репетиція світової війни, або три рівні російсько-українського збройного протистояння



На війні все просто, але найпростіше є надзвичайно складним.

Карл Клаузевиц

Про цю війну з часом буде надруковано дуже багато книг, статей та дисертацій... Але я хочу про неї написати зараз, по гарячих слідах, коли вона ще не закінчилася...

Як усе бачиться сьогодні? Картина зараз дуже і дуже непроста... Бажаємо ми того чи не бажаємо, але світ уже перебуває на порозі Третьої світової війни... він у неї втягується з кожним днем і з різних мотивів усе ніяк не може зупинитися. На початку агресії Росія діяла за пацанським принципом популярного фільму «Вор», герой якого проголошував: «вынул нож – бей, или не вынимай». Путін, сконцентрувавши війська на кордоні з Україною, повинен був вдарити – інакше «не пацанськи». Україна, зупинивши на початковій стадії російську агресію, і хотіла б закінчити війну, але військові сили протидіючих сторін неспівмірні за масштабом і тому для того, щоб у Росії подумали про мир, їхньому суспільству треба побачити численні домовини їхніх воїнів, усвідомити втрати від розпочатої агресії, відчути на собі санкції, а для цього потрібен час. Колективний Захід, заскочений путінською агресією, хоча і продемонстрував дивовижну і нехарактерну для себе єдність у підтримці України, але схильний відкупитись від зовнішніх проблем і не бажає йти на рішучі кроки («закриття неба» над Україною або надання їй бойових літаків), щоб не спровокувати конфлікт НАТО з Росією і не підштовхнути світ до Третьої світової. Але за лаштунками цієї трагедії є ще один активний гравець – Китай. Це туди літав Путін перед війною, щоб домовитися про свою «подушку безпеки» – активну співпрацю з Пекіном у різних сферах економіки та суспільного життя в разі запровадження санкцій. Російський лідер навіть війну проти України не розпочинав поки не закінчаться Олімпійські ігри в Китаї.

У результаті ми маємо три рівні російсько-українського збройного протистояння: перший рівень активних збройних дій; другий рівень допомоги та підтримки; третій рівень споглядання та вичікування. Характерно, що для суб'єктів міжнародного життя, які перебувають на певному рівні є специфічні озвучені і приховані цілі та завдання.

**Перший рівень активних збройних дій.** На цьому рівні перебувають Росія та Україна.

**Росія.**

Озвучені (в ультимативній формі) цілі:

- забезпечення нейтрального статусу України, відмова від руху до НАТО;
- надання російській мові статусу другої державної, скасування всіх законів, що її обмежують;
- визнання Україною Криму російським;
- визнання Україною незалежності ДНР та ЛНР в адміністративних межах областей (включно з нині контрольованими Україною територіями);
- «денацифікація», заборона діяльності ультра-націоналістичних, нацистських та неонацистських партій та громадських організацій;

- «демільтаризація України», повна відмова від наступального озброєння, під яке за бажання можна підвести будь-які види озброєнь.

Тут усе як у російській матрешці: починається з визнання Криму та ЛНР та ДНР, а далі, як піде – у разі успіху створення Новоросії, розкол, або ж цілковите захоплення України... а далі – далі приховані цілі.

Приховані цілі:

- цілковите знищення української державності;
- показова демонстрація на прикладі України (планувалося ж за 72 години взяти Київ!!!), що буде з іншими;
- надання сигналу Заходу: «ми вже йдемо до вас... готуйтеся до капітуляції»;
- реанімація радянської імперії в межах колишнього СРСР шляхом воєнної агресії та поступового поглинання спочатку колишніх «братніх» республік СРСР – Литва, Латвія, Естонія, Молдова... (Імовірність такого сценарію вже напередодні російської агресії в Україну почали розуміти в цих країнах. Зокрема, Міністр закордонних справ Латвії Едгарс Ринкевич на спільній пресконференції в Ризі з держсекретарем США Ентоні Блінкеном ще в березні 2022 р. заявив: «Дивлячись на останні події, ми були б дуже раді постійній присутності американських військ тут, у Латвії». – <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/13/7331057/>)
- відновлення Російської імперії XIX–XX ст. – тепер уже черга буде за Польщею та Фінляндією (у цьому контексті не випадково, що саме Польща надзвичайно активно включилася в допомогу Україні – приймає біженців, стала хабом міжнародної допомоги, передачі гуманітарних та військових вантажів, а Фінляндія активно почала говорити про вступ до НАТО);
- створення нової Російської імперії, що б включала значну частину Європи.

**Україна**

Озвучені цілі:

- дати відсіч воєнній агресії Росії;
- зберегти суверенітет та територіальну цілісність української держави;
- зберегти людей, народ, націю;
- повернути окуповані землі Донбасу та Криму;
- стати повноцінним членом ЄС.

Приховані цілі:

- сприяти демократизації Росії шляхом усунення Путіна від влади (утім, уже 13 березня 2022 р. ця ціль стала озвученою, міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив: «Я вважаю, що усунення Путіна буде достатньо, щоб зупинити війну, проте відновлення миру та безпеки в Євроатлантичному просторі вимагатиме не лише усунення Путіна, але також депутатизації Росії» – <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4456663-usunennia-putina-nedostatno-kuleba>)

**Другий рівень допомоги та підтримки.** На цьому рівні перебувають США, Великобританія, країни Євросоюзу та інші держави світу, що підтримують Україну.

Озвучені цілі:

- захист суверенітету та територіальної цілісності України;
- усебічна підтримка України у війні за свою незалежність;



- намагання зберегти чинну систему міжнародних відносин, в основі якої лежить непорушність загальновизнаних норм і правил;

- уникання всіма засобами формального втягнення Заходу, НАТО у протистояння з Росією, оскільки на думку європейських лідерів і натівських генералів це буде означати початок Третьої світової війни (Глава дипломатії ЄС Жозеп Боррель заявив, що створення безпальної зони над Україною могло б призвести до Третьої світової війни: «Коли хтось закликає до безпальної зони, це має на увазі здатність і готовність збивати російські літаки, які її порушують. Це означало б переростання конфлікту в Третю світову війну, а ми цього очевидно не хочемо. Ми перебуваємо на межі того, що ми можемо зробити, щоб допомогти, не стаючи частиною конфлікту». [https://censor.net/ua/news/3324572/koly\\_htos\\_zaklykaye\\_do\\_bezpolotnoyi\\_zony\\_tse\\_oznachalo\\_b\\_pererostannya\\_konfliktu\\_v\\_tretyu\\_svitovu\\_viyinu](https://censor.net/ua/news/3324572/koly_htos_zaklykaye_do_bezpolotnoyi_zony_tse_oznachalo_b_pererostannya_konfliktu_v_tretyu_svitovu_viyinu))

#### Приховані цілі:

- бажання відкупитися грошима від зовнішніх проблем;
- намагання вийти зі скрутною міжнародною ситуації, з одного боку, малою кров'ю (для себе), з іншого – зберігши обличчя;
- бажання США витіснити Росію з європейського енергетичного ринку;
- зусилля європейських лідерів зробити собі ім'я миротворців та захисників свободи.

**Третій рівень споглядання та вичікування.** Ключовою фігурою цього рівня є Китай.

#### Озвучені цілі:

- дотримання позиції балансування і рівновіддаленості – з одного боку, немає жорсткого засудження війни Росії проти України, з іншого – відсутня публічна підтримка російської агресії.

#### Приховані цілі:

- скупити, користуючись санкціями проти Росії, за низькими цінами російські газ, нафту та інші товари й ресурси;
- утвердитися на російському ринку в різних сферах, що будуть потребувати імпортозаміщення в умовах санкційного тиску;
- скористатися санкціями Європи та США проти Росії для ослаблення західних конкурентів, адже санкції б'ють не лише по тих проти кого запроваджуються, а й по тих, хто їх запроваджує.

От така собі стратегічна китайська модель: Росія знесилюється і ламає собі зуби об Україну, яка чинить збройний опір; колективний Захід ослаблюється під тягарем ним же запроваджених проти Росії санкцій і лише Китай у вигравші, адже його влаштує будь-яке закінчення цього трагічного дійства.

2023 року відзначатимемо 110 літ від дня народження Ольги Мак. Українська письменниця народилася в Кам'янець-Подільському, а померла в Канаді 1998-го. Вищу філологічну освіту здобула в Ніжинському педінституті, де викладав її чоловік Вадим Дорошенко. У Ніжині народилася її молодша донька Мирослава. 1938 року чоловіка заарештували в числі інших викладачів і співробітників нашого вишу. Про сталінські репресії в Україні, і зокрема в Ніжині, Ольга Мак написала роман «З часів ежовщини», що був повністю опублікований у Мюнхені 1954 року. У передмові вона вказала, що змінила назву містечка й справжні імена героїв. 1993 року авторка побувала в Україні і в Ніжинському держуніверситеті імені Миколи Гоголя і сказала, що описала саме ніжинські події. Сьогодні – це єдиний літературний текст, що є історичним документом того часу. Він потребує подальшого дослідження в архівах для підтвердження фактологічної цінності свідчень Ольги Мак. Тому Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою спільно з кафедрою історії України Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя працює над проектом «“З часів ежовщини” Ольги Мак: літературний текст як історичний документ».

Нас підтримує донька письменниці Мирослава Гец, котра нещодавно поділилася цікавою, радісною і зворушливою новиною. «У місті Хмельницькому перейменували вулицю “Восьмого березня” на вулицю “Ольги Мак”. Про це подбав професор Віталій Мацько, давній знайомий і шанувальник творчості моєї мами, – написала пані Гец, – за що я і моя родина дуже вдячні. Чекаймо на перемогу. Слава Україні!»

Ініціюємо в процесі декомунізації назвати одну з вулиць у Ніжині іменем ОЛЬГИ МАК.

У разі перемоги Росії над Україною Китай може «за російським зразком» атакувати Тайвань, а у випадку поразки Росії у війні з Україною він стане активно претендувати на російські землі. Адже як резонно вказують експерти: «Китайці психологічно продовжують вважати своїми землі, що відійшли до Росії за кабальними договорами XIX століття: Примор'я, Забайкалля і т. д. у якийсь момент вони можуть вирішити, що пора повернути втрачене, тим паче, з військової точки зору це буде нескладно зробити маючи багатомільйонні сучасні китайські збройні сили» – [https://www.dialog.ua/opinion/247951\\_1647087780](https://www.dialog.ua/opinion/247951_1647087780).

Тобто все за китайською класикою. Як говорив їхній відомий полководець Сунь-дзи: «Сиди на березі річки і чекай поки повз тебе пропливе труп твого ворога». Тільки з одною поправкою: Китаю практично байдуже труп якого з її ворогів (Росії чи колективного Заходу) цього разу попливе рікою... головне те, що Пекін його позбудеться...

Отже, наразі у війну, яку розв'язала Росія проти України втягнуті тією чи іншою мірою практично всі ключові світові гравці. Але процес, на жаль, триває... Під тиском Росії Таджикистан і Киргизстан здали позиції і надають їй допомогу у війні проти України. Путін робить спроби підштовхнути до участі у війні Казахстан, тисне на Білорусь, щоб та надала не лише плацдарм для російських збройних сил, а й своїми військами брала безпосередню участь у агресії. Нещодавно з'явилася інформація про те, що Росія попросила Китай надати їй військову техніку та додаткову економічну допомогу, щоб протидіяти санкціям...

На цій великій світовій шахівниці більшість ключових гравців, які грають один проти одного, Україні часто відводять роль пішака, якого можна принести в жертву... Але в цього пішака розум, воля і характер королеви... і я вірю, що цей пішак попри всі бар'єри та проблеми все ж дійде до останньої лінії... до перемоги... Як казав Володимир Висоцький: «В мире шахмат пешка может выйти – Ну, если тренируется – в ферзи!» І я знаю, що Україна стане королевою... вона того варта...

Слава Україні!

**ОЛЕКСАНДР БОЙКО,**  
професор кафедри історії України Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

14 березня 2022 року

## Вулиця Ольги Мак

# УКРАЇНЦІ НА ЧУЖИННИХ БРУКАХ

В Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України 19–20 травня 2022 р. відбулася Міжнародна наукова конференція «На чужинних бруках: поети української діаспори. Пам'яті Михайла Слабошпицького».

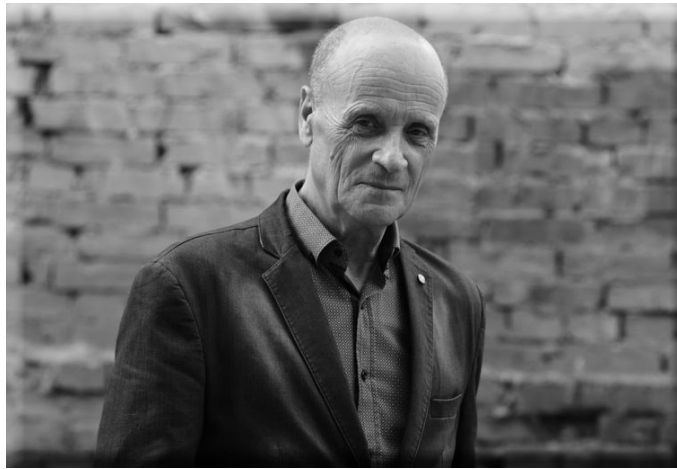
Михайло Слабошпицький – письменник, журналіст, літературний критик із широкими зацікавленнями, що відійшов у Вічність 30 травня 2021 року. Однією зі складових дослідницького інтересу автора завжди була поезія української еміграції, котру пізнавав не лише з книг, а й з особистих зустрічей з митцями діаспори (Н. Лівичкою-Холодною, В. Баркою). 3-поміж багатьох книг Михайла Слабошпицького виокремлюється «Поет із пекла. Тодось Осьмачка», за яку письменник став лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка (2005 р.), а також «25 поетів української діаспори» і пізніше видання – «25 українських поетів на вигнанні».

У ці дні, коли чимало українців вимушені залишити власні домівки, творчість і життя поетів української еміграції стають особливо близькими і емоційно відчутими. Саме тому вона стала предметом пильного аналізу в доповідях.

Відкриваючи захід, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (далі – ІЛ НАНУ) академік *Микола Жулинський* зауважив «книжну невиситимість» Михайла Слабошпицького, котрий завжди прагнув наблизитися до суті і тому культурні постаті з-під його пера ніби ставали ближчими для широкого загалу. Поетка *Світлана Короненко*, дружина Михайла Слабошпицького, пригадала, як письменник-юнак покинув писати вірші, дослухавшись до критики Василя Симоненка. Але любов до поезії зберіг на все життя, пишучи про неї винятковим стилем, як ніхто інший. Професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, доктор філології *Юрій Ковалів* наголосив, що Михайло Слабошпицький, будучи журналістом, умів елементи біографії митця подавати дозовано і доречно, підмічаючи інтуїтивно якісь риси, що вислизали часом від фахових філологів, наприклад, інтровертивність Тодося Осьмачки чи стильову унікальність Григорія Кириченка. Доктор філософії (PhD), літературознавець і бібліограф *Сергій Козак* висвітлив постаті окремих героїв книжок М. Слабошпицького на сторінках преси української еміграції, насамперед зосередивши увагу на постатях Тодося Осьмачки, Івана Багряного та Юрія Клена.

Кандидатка філології, голова обласної організації НСПУ (Кропивницький) *Надія Гармазій* розглянула поетику прози Юрія Клена, актуалізувавши питання рис бароко, сентименталізму і романтизму, а також потрактування останнього як стилізації, а не стилю. Науковий співробітник ІЛ НАНУ, кандидатка філології *Марина Гогуля* охарактеризувала антитоталітарний наратив І. Багряного («Сад Гетсиманський») і Д. Кіша «Гробниця для Бориса Давидовича» через поняття зради (своїх переконань, інших людей), сили і слабкості, сміху, а також абсурдне, страшне, потворне.

Доцентка Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ (Львів), докторка філології *Наталія Мочернюк* оглянула візію мистецтва у творчості *Оксани Лятуринської* в зіставленні з баченням мистецтва *Галею Мазуренко*. Старша наукова співробітниця ІЛ НАНУ, кандидатка філології *Надія Гаврилюк* присвятила доповідь поезії *Святослава Гординського*, показавши її зв'язки з концепцією фантазії *Ш. Бодлера* і уподібнивши вітражу. У цій поезії важать барви (майстерність Гординського-художника), лінії (технічна вправність Гординського-поета) і динаміка сприйняття як автора, так і читача («промінь сонця»).



Докторка історичних наук, професорка *Надія Миронець* (Торонто) дослідила як *М. Слабошпицький* інтерпретував постать і творчість *Олени Теліги*. Професорка Київського університету імені *Б. Грінченка*, докторка філології *Олена Бондарева* дослідила сучасну постмодерну драму (збірки п'єс «Таїна буття», «ЧасоПростір», «Мотанка», «Від неба до землі»), виокремивши з-поміж її знакових героїв – *А. Шептицького*, *С. Бандеру*, *І. Мазепу*, *Т. Шевченка*, *І. Франка*,

*Леся Українку*, *Леся Курбаса*. *І. Миколайчука*, *К. Цісик*, *К. Білокур*. Особливу увагу приділено п'єсі *Н. Лісової* та *І. Павловської* «Або...або» та біографічній драмі *Анни Багряної* «Сум і пристрасть», що має на меті «звільнити з каменю» постать *О. Теліги* для молодого покоління українців. Аспірантка ІЛ НАНУ *Валерія Колодій* окреслила давньоукраїнські міфологічні сюжети і образи в поезії *Олени Теліги*, виокремивши образ межі, свічі, вогню, колосся і землі. Учителька з Броварів *Галина Вечканова* визначила ідейно-стильові доміанти публіцистики *Олени Теліги*, наголосивши на гострій актуальності її думок про «партачів життя», велику браму Європи («Вікно наростіж», «Прапори духа»).

Провідна наукова співробітниця ІЛ НАНУ, докторка філології *Тетяна Рязанцева* розповіла про творчість *Олекси Стефановича* в контексті європейської метафізичної поезії, зокрема *Х. Р. Хіменеса* і *П. Алонсо*. Провідна наукова співробітниця ІЛ НАНУ, докторка філології *Світлана Луцій* розглянула поетичні збірки *Олекси Веретенченка* «Перший грім», «День вічності» і «Заморські вина».

Науковий співробітник ІЛ НАНУ, кандидат філології *Вадим Василенко* визначив місце *Михайла Ореста* в контексті українського неокласицизму. Навівши думки *В. Державіна*, *Ю. Шереха*, *І. Костецького* та інших дослідників, *В. Василенко* дійшов висновку про переростання неокласицизму *Михайлом Орестом*. Кандидатка філології, перекладачка *Олена Бросаліна* присвятила свою доповідь символіці образу білого паруса в поезії *Ігоря Качуровського* в проєкції на літературний контекст (міф про виникнення *Егейського моря*, «*Трістан і Ізольда*») та біографію митця (зустріч із *Лідією Крюковою* – майбутньою дружиною).

Дослідниця з «*Києво-Могилянської академії*», кандидатка філології *Оксана Пашко* простежила рецепцію *А. Рембо* в українській поезії та вписала в цей ряд поезію *Вадима Лесича* «*Причинний Рембо*». Науковий співробітник ІЛ НАНУ, кандидат



філології Тарас Головань інтерпретував поезію Вадима Лесича через концепти «спогад», «порожнеча», «тривання».

Професорка Київського національного університету харчових технологій, докторка філології Наталія Науменко обрала предметом аналізу культурологічну концептосферу української

діаспорної верлібристики. Завідувачка лабораторії комп'ютерної лінгвістики КНУ ім. Т. Шевченка Ярина Ходаківська дослідила ритміку книги «Свідок для сонця шестикрилих» Василя Барки.

НАДІЯ ГАВРИЛЮК



Світ розділився на людей і росіян

Авторка зображення – ніжинка К. Васечко

## ГОГОЛЬ У РИШТУВАННІ

### 90-й псалом

Іду в машині поряд із водієм, котрий розвозить хліб. Раптом засиренило і забабахало. Читаю вголос 90-й псалом: «Хто живе під охороною Всевишнього, той під покровом Бога небесного оселиться. Каже він до Господа: "Ти Пристановище, Бог мій і Захист мій, і я уповаю на Нього..."»

Чоловік років п'ятдесяти прислухається і уважно дивиться на дорогу. Діватися нам нікуди. І я раптом подумала: «Він не стоїть на блокпосту чи в окопі, при ньому немає ніякої зброї, але він ризикує життям, коли розвозить нам хліб. Господи, збережи його в дорозі». Переповідаю йому розповідь, що її ще замолоду почула від солдата Другої світової війни.

Чоловіків призовного віку зібрали біля військкомату, аби відправити на фронт. До них підійшов старенький дідусь, схожий на іконного Миколая, і сказав: «Хлопці, читайте 90-й псалом». Деякі заворушилися і перевірили, чи на місці вшитий у білизну листочок з текстом. Інші, очевидно комсомольського виховання, засміялися: «А ми не знаємо». «Господь підкаже», – відповів дідусь.

Коли наш комсомолец уперше побачив ворожі танки, він підняв угору руки й закричав: «Господи, 90-й псалом!» Він кричав так щоразу під час небезпеки протягом трьох років війни і повернувся додому неушкодженим.

### Мішок перловки

Мама моєї приятельки померла за пів року до війни. Їй виповнилося 90. Родичі сміялися з її заощадливості. У домі зберігалися мішки з цукром, сіллю, сірниками й перловою крупою, що вона їх поповнювала із залишків пенсії. Повчала дітей, онуків і правнуків: «Нічого не викидайте, війна буде, і вам усе знадобиться».

Після похорону онук вкинув у багажник авто мішок з перловкою. Він жив у двоповерховому будинку з дружиною і трьома дітьми неподалік від Бучі. Їхнє обійстя охороняла породиста собака, якій він і вирішив згодувати оту крупу.

Коли прийшли кадірівці, чоловік встиг перебраться до сусідів з родиною, собакою і... перловкою. Усі вони харчувалися нею п'ять днів, доки не вибралися в безпечне місце.

### Круті хлопці

... Підходжу до магазинчика, аби купити хліба собі й сусідам-пенсіонерам, для котрих ця війна вже друга на життєвому шляху. Десь здалеку бабахкає. Група юнаків років 16-17 коментує це матюками. Не стримуюся й кажу тихо: «Наче на диверсантів не схожі, а матюкаєтеся, як москалі. Це їхня, а не українська традиція». І чую у відповідь: «Вибачте».

... Громадський транспорт не працював з 24 лютого. Дорога пішки з центру міста до мого будинку займає більше години часу, і ходити мені вже важко. Піднімаю руку, розуміючи, що біля жінки мого віку дорогої авто не зупиняться. Раптом різко гальмує саме таке, і молодий водій із зовнішністю голлівудського актора картинно відкриває дверцята й заявляє: «Швидше сідайте, мені чекати ніколи!» «Та я вже ж не така моторна», – відповідаю і вмоцнююся на сидінні з двома пакетами. Кажу, що можу заплатити за проїзд. Чую різке: «Я грошей не беру». З'ясовується, що Костянтин живе в моєму районі. Що має дев'яносторічну родичку, котра хвалиться запасами сірників, борошна й солі. Молодий чоловік такої стратегії збагнути не може, і я розповідаю йому про мішок перловки.

... Цей автомобіль крутим не назвеш. Чоловік років 45-ти скромно повідомив, що може довести мене лише до церкви. Дякую за те, що скоротить мою дорогу на три зупинки. Розпитавши, де я живу, сказав: «У мене мало пального, але я доведу Вас до школи». Дорогою пожалівся, що не встиг вивезти родину. «Важко вгадати, де тепер спасенне місце, – кажу йому. – Сусіда мій поселив дружину з дітьми в родичів у Лосинівці. А там уже москалі...»

... Чоловік передпенсійного віку в камуфляжній формі сказав, що доведе мене будь-куди. Почав розмову: «Я в зачистці в навколишніх селах. Заходимо в одну хату з виваленими дверима і бачимо два застрелених трупи: жінки років під п'ятдесят і трирічного хлопчика. Чуємо з погребя якісь голоси. Заглядаємо і бачимо п'янезних кацапів, котрі жирують запасами вбитої власниці будинку... Вони навіть не зрозуміли, хто ми, і почали вимагати самогону...»

У всіх попутників, котрі проявили до мене людське милосердя, я запитувала імена й обіцяла молитися за них. Господи, спаси і помилуй Олександра, Владислава, Костянтина, Романа, Ігоря, Анатолія, Віталія.

### Карпатський чай

Я замовила улюблені чаї через інтернет-магазин 22 лютого. Із власницею пані Таїсією домовилися про післяплату на Новій пошті. А 24 лютого поділило світ на людей і росіян. У новому житті вартісними стали нові матеріальні цінності. 27 березня я отримала есемеску від колежанки з Чернігова: «Живемо без тепла, світла, води і хліба». Щоразу, відрізуючи скибку батона, я зупинялася на думці, чи не забагато я з'їла...?

8 квітня та ж колега радісно повідомила, що в їхньому будинку неподалік від розбомбленого готелю «Україна» вже з'явилося світло і вода, і вони потроху відмиваються і наїдаються. Того ж дня сталася ще одна приємна несподіванка – Нова пошта доставила моє чайне замовлення з Яремчі.

### Янгол-охоронець Агнеси Ляшенко

Заслужена майстриня народної творчості чернігівка Агнеса Ляшенко, котру у вересні 2021 року я привітала з вісімдесятип'ятиріччям, за три місяці до війни виставила свої найкращі 26 вишитих бісером ікон у бібліотеці імені Володимира Коро-

ленка. Ворожу навалу, бомбардування, технічну, а не питну воду, мужньо переживала разом із добрими сусідами на вулиці Полуботка. Адже це вже була друга війна в її житті. Тоді нею опікувалися батьки. Тепер вона раділа народженню 25 березня в іншому, безпечному місці, другої правнучки.

Коли в місті трохи стихло, пішла в зруйновану бібліотеку й побачила свої ікони в уцілілій залі. Повернувшись з ними додому, почала вишивати Янгола-охоронця, котрий зберіг її, родину і творчий доробок.

### Обивателі-патріоти

Третій день війни. Реагуємо на сирени, прислухаємося, з якого боку бабахкає... Вулицею їде на велосипеді немолода жінка. Застерігаю вголос: «Куди ж Ви? Яка нагальна потреба вигнала Вас з дому?» Чую: «Теплі речі везу в школу». Дзвоню сусідці, котра там працює: «Чи знадобиться добротна ватяна ковдра?» Приїхали на велосипеді й забрали. Тероборонців на блокпостах зігрівали валянками, теплою кавою. Знайшлася жінка, яка патрала власних курей і варила для воїнів бульйон. У міський штаб приходили люди і залишали для потреб армії власні автівки з ключами.

Мої сусіди-обивателі, котрі не поважали ніяку владу, на вибори не ходили, виявилися справжніми українськими патріотами. Вони власним транспортом розвозили речі, харчі, шини, тканини для маскування, доки вистачало пального.

Ми всі виявилися дуже самоорганізованими. Восьмирічна донька і онука моїх сусідів Ангеліна, помілившись увечері, запитувала старших: «Мені переодягатися до сну чи бути напоготові?» Ми всі готувалися до гіршого, але жили для кращого: у перервах між сиренами і бомбардуваннями прибирали на вулиці і в садках, висаджували квіти й розсаду, знаходили тканини для бронезилетів і маскувальних сіток, порожні пляшки для бойових коктейлів. Швидко зорієнтувалися, якої саме допомоги потребують сусіди – старші й молодші. Хтось знаходив і доставляв ліки, інші привозили крупи й макарони, що продавалися не в усіх магазинах. Фермер з неокупованого села привозив під церкву бідони з коров'ячим молоком і роздавав його безкоштовно. Деякі пенсіонери клали гроші, адже пенсію вони отримували вчасно. Знаходилися й такі, що обурювалися, чому лише пів літра і чого батон не гарячий, сварилися в чергах під банками. Можливо, для них це була нормальна психічна реакція на фізичний страх. На них реагували стримано. Хоча одного разу продавчиня сказала: «Жінко, вийдіть з черги, я вас обслуговувати не буду». Мене ж вразило інше зауваження немолодої пані, а саме: «Кожен з нас повинен задуматися над власними вчинками й думками. Чому ми приваблюємо до себе зло?»

### Про що не написав Гоголь

За всіма подіями спостерігав з висоти літературної величі і пам'ятника Микола Гоголь. Саме в Ніжині, на його інтелектуальній батьківщині, де майбутній письменник навчався в 1821–1828 роках, 4 вересня 1881 року йому поставили перший пам'ятник у світі.

Його людяна натура навряд чи погодилася б з єврейським погромом 1905-го року, організованого в нас російською «Чор-



ною сотнею», з білогвардійськими нападами 1919-го, з репресивною ежовщиною 1937–1938 років, із німецько-фашистськими розстрілами євреїв і підпільників 1943 року, а сьогодні йому соромно за «братній народ», котрий намагається знищити наш вільнолюбивий козацький дух.

Москалі привласнили російськомовний доробок всевітньо визнаного письменника, забувши водночас, що українець з Полтавщини Микола Гоголь глибоко поважав українську історію і найкращі твори написав на її ґрунті. Перечитайте...

### «Боже великий, єдиний, нам Україну храни...»

21 травня в зимовій церкві Іоанна Богослова, що на вулиці Миколи Гоголя, зібралося багато прихожан. Це було храмове свято на честь Іоанна Златоустого – улюбленого учня Ісуса Христа. Будівлю зведено 1752 року на кошти ніжинського грека Іоанна Тернавіота. Тут правив службу Богу Федір Лисянський – батько одного з керівників навколосвітньої подорожі 1803–1806 років Юрія Лисянського. Недалеко від храму йому встановлено пам'ятник.

Зовсім нещодавно, після перевезення міського архіву, храм передали громаді Православної Церкви України. На першому поверсі ще немає ошатних ікон і навіть вітвар не перегороджений. Але відчутна присутність Бога і його Апостолів у тому, як читають і співають Літургію Іоанна Златоустого.

Після її завершення два тенори і два сопрано урочисто виводять «Боже великий, єдиний, нам Україну храни...». Коли лунають ці слова, у храм заходить боець у формі і з автоматом на спині. Він вклонився ікони, поставив свічку у вийшов, коли ми всі слухали і плакали:

*«Дай йому волю, дай йому долю,  
Дай доброго світу, щастя,  
Дай, Боже, народу  
І многая, многая літа».*

В отакі часи живемо...

НАДІЯ ОНИЩЕНКО

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя  
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року  
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя  
код 02125668 ДКСУ м. Київ  
МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

### Склад редакції:

Онищенко Н. П., редакторка,  
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,  
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,  
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.  
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

### Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою, кімната 210  
вул. Графська, 2,  
м. Ніжин, 16602, Україна  
Тел./факс: (04631) 7-19-59  
E-mail: ukr\_diaspora@ukr.net,  
diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>